

Gondolatok a magyar helyreállító igazságszolgáltatásban rejlő lehetőségekről

CZENCZER Orsolya¹ - HOLLÓSVÖLGYI Máté²

A resztoratív igazságszolgáltatásban Magyarországon számos szakembercsoport érintett: pártfogó felügyelők, rendőrök, ügyvédek, büntető bírák, ügyészek, szociális munkások, pedagógusok. Mindezek mellett ott vannak a potenciális elkövetők és közösségeik. Hogy hogyan lehetséges ennyi érintett egyesítése interdiszciplináris módon, egy közös cél érdekében, hogyan lehetséges a konfliktusokat a közösségi kötelek erősítésére használni, és remélhető-e igazság azáltal, hogy a sérelem okozására adott válasz célja a sérelem helyreállítása, mind-mind olyan kérdések, amelyek mentén meg lehet ismerni a büntető igazságszolgáltatás egyik legmodernebb elemét: a helyreállító igazságszolgáltatást. Jelen tanulmány célja górcső alá venni a hazai mediációs eljárások rendszerszintű működését a Pártfogó Felügyelői Szolgálat mediátorain keresztül. A büntetőügyekben alkalmazható mediáció Magyarországon 2007. január 1. óta vált országosan elérhető szolgáltatássá. Ettől a naptól kezdve a pártfogó felügyelők munkája kiegészült mediatori teendőkkel is. Jelen tanulmány keretében áttekintjük a mediációs eljárásokkal kapcsolatos pártfogói feladatokat, azok hatékonyságát és reintegrálhatóságát a teljes büntető igazságszolgáltatási folyamatba.

Kulcsszavak: mediáció, közvetítői eljárás, konfliktuskezelés, resztoratív szemlélet, pártfogó felügyelet

A helyreállító igazságszolgáltatás fogalma, elvei, szemlélete

A magyar Pártfogó Felügyelői Szolgálat célja a bűnisméltés kockázatának csökkentése. Ennek elérése érdekében a pártfogó felügyelő a közösségi büntetések végrehajtásával és az elkövető közösségben való ellenőrzésével elősegíti a büntetőjogi következmények maradéktalan érvényesülését, a közösség biztonságának, védelmének erősítését. Ez a fajta támogató tevékenység jelentősen növeli az elkövető társadalmi integrációjának esélyét. A pártfogó felügyelők beavatkozásai elősegítik, hogy az elkövetők felelősséget vállaljanak az általuk okozott sérelmekért, az áldozat és a közösség szükségletei érvényesüljenek, az állampolgárok bizalma

¹ PhD, bv. alezredes, egyetemi docens, tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási tanszék, e-mail: czenczer.orsolya@uni-nke.hu

² Pártfogó felügyelő, doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori iskola, e-mail: hollosvolgyi@gmail.com

a büntető igazságszolgáltatás iránt növekedjék. Ugyanakkor a közösségi szankciók hatékony végrehajtásával, a közösségben történő felügyelettel, a bűnismétlés kockázatainak értékelésével, kezelésével a pártfogó felügyelők hozzájárulnak a közösség védelmének erősítéséhez. Jelen tanulmány témakörét tekintve fontos azonban, hogy a magyar Pártfogó Felügyelői Szolgálat valamennyi feladatának ellátása során meghatározó a helyreállító igazságszolgáltatás alapelveinek érvényesítése. A pártfogó felügyelők kiemelt helyreállító igazságszolgáltatási feladata a büntető, illetve szabálysértési ügyekben alkalmazott közvetítői eljárások lefolytatása, ugyanakkor a pártfogó felügyelők egyéb tevékenységeik során is elősegítik a megsérült közösségi kapcsolatok helyreállítását, az elkövetők felelősségvállalását és az áldozatok szükségleteinek érvényesítését.³

A resztoratív igazságszolgáltatás fogalmát egyes szerzők⁴ szerint először Eglash alkalmazta 1977-ben. A fogalom azóta is folyamatosan bővül és kap újabb és újabb, más és más hangsúlyokat. Mindezek ellenére a helyreállító igazságszolgáltatás első érdemi definícióját Tony Marshall adja, szerinte ez „azon folyamat, amely során egy konkrét bűncselekmény érintettjei együttesen állapodnak meg arról, hogyan kezeljék a bűncselekmény következményeit és annak jövőre vonatkozó hatásait”.⁵ Marshall definíciója leírja az eljárás folyamatát, nem utal azonban annak kimenetelére. E definíciót kívánta pontosítani a későbbiekben Howard Zehr, McCold és Bazemore és Walgrave meghatározásai szélesítik a koncepciót,⁶ deklarálva, hogy a helyreállító szemlélet lehetőséget ad arra, hogy úgy reagáljunk egy bűncselekményre, hogy közben a cselekmény által okozott egyéni, kapcsolati és társadalmi károk jóvátétele legyen elsődlegesen hangsúlyos (1. ábra).⁷

Világos tehát, hogy a mediációban a sértett és az elkövető fél egy olyan folyamatban vehetnek részt, amely során a történetek tisztázásán keresztül, egymás meg- és elismerésén túl együttműködve rendezhetik konfliktusukat és hozhatják létre konszenzusos megoldásukat. Megállapodásukat egy olyan jóvátételi forma köré építhetik fel, amely egyaránt figyelembe veszi a sértett szükségleteit és az elkövető lehetőségeit. A folyamat során a terhelt a sértett elmondásán keresztül szembesül tetteinek következményeivel, amelyet őszinte bocsánatkérésével és megbánásának kifejezésével oldhat fel. Az eljárás lehetőséget teremt a személyes megbeszélésre, az okok feltárására és a feszültségek feloldására, így hosszú távon garantálhatja

³ Czenczer Orsolya: Az alapvető jogok biztosának a Nemzeti Megelőző Mechanizmus keretében végzett vizsgálatai egy bv.-s szeméivel – különös tekintettel a fiatalkorúak szabadságvesztés büntetési intézeteiben végzett vizsgálatokra. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. 136.

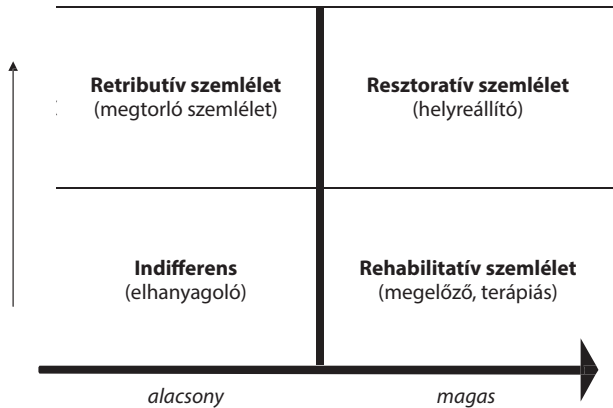
⁴ Daniel W. Van Ness– Karen Heetderks Strong: *Restoring Justice*. 2nd Edition. Cincinnati, OH, Anderson Publishing Co., 2002. 103.

⁵ Tony F. Marshall – Susan Merry: *Crime and Accountability. Victim-Offender Mediation in Practice*. London, HMSO, 1996. 31.

⁶ Paul McCold: Paradigm Muddle: The Threat to Restorative Justice Posed by Its Merger with Community Justice. *Contemporary Justice Review*, 7. (2004), 1. 13–35.; Howard Zehr: *The Little Book of Restorative Justice*. Intercourse, PA, Good Books, 2002.

⁷ Gordon Bazemore – Lode Walgrave: Restorative Juvenile Justice: In Search of Fundamentals and an Outline for Systemic Reform. In *Restorative Juvenile Justice: Repairing the Harm of Youth Crime*. Monsey (NY), Criminal Justice Press, 1999. 48.

a bűnismétlés elkerülését. Ugyanakkor a közvetítői eljárás nemcsak a felek érdekeit szolgálja hatékonyan, hanem az igazságszolgáltatás szerveit is tehermentesíti, valamint a társadalom szintjén is hasznosul azzal, hogy olcsóbb, gyorsabb, a felek érdekeit szem előtt tartó, az elkövető magatartását hosszú távon befolyásoló eljárást kínál a hagyományos büntetőeljárás alternatívájaként, annak kiegészítéseként.

1. ábra: Szankcióelvek tipologizálása az egyéni felelősség és támogatás szempontjából⁸
Forrás: McCold (2004): i. m.

A helyreállító szemlélet célja, hogy a megszakadt emberi kapcsolatok, a bizalom részben vagy egészben visszaállítható legyen, illetve célja lehet továbbá, hogy az elkövetőket felelősségvállalásra ösztönözze. A resztoratív igazságszolgáltatás központi gondolata a bírói útról való elterelés és a konfliktus dialógussal, kommunikációval való kezelése. A szemlélet egyszerre tűzi ki célul az érintettek sérelmeinek helyreállítását, a normaszegő személy reintegrációját, rehabilitációját az őt visszafogadó közösségbe, valamint a hosszú távra is kiható bűnmegelőzést. „Alkalmazása során kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy a bűncselekmény által érintett személyek és közösségek tagjai közvetlenül is részt vegyenek a bűncselekményre adott válaszok (szankciók) kidolgozásában.” Így az érintett áldozatok, elkövetők és a hozzájuk tartozó közösségek anyagi érdekei és érzelmi szükségletei tükröződhetnek a konfliktusmegoldás során.⁹

A helyreállító szemlélet alapelvei egyben a legfőbb eltérések is a korábbi büntető szemléletekhez képest. A felek önkéntes részvételének elvárása, azok közvetlen bevonása, egymással való direkt kommunikációja; a bűncselekmény anyagi és érzelmi következményeinek a feltárása, valamint a jóvátétel módjának/ütemezésének közös megbeszélése; az elkövető aktív részvétele a következmények vállalásában,

⁸ Paul McCold: A helyreállító igazságszolgáltatás elmélete és gyakorlata. In Herczog Mária (szerk.): *Megbékélés és jóvátétel*. Budapest, Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület, 2003. 55–132.

⁹ Fellegi Borbála: *Út a megbékéléshez. A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2009. 36.

sőt önkéntes felajánlásainak érvényesülése a szankció kidolgozásakor; továbbá a bűncselekmény mögött meghúzódó háttértényezők lehetőség szerinti feltárása; valamint a támogatók bevonásának lehetősége mind az elkövető, mind az áldozat részéről alapkritériumai egy hatékony és eredményes resztoratív folyamatnak. Mindebből az is kiderül, hogy a korábbi dualista felfogás – amely szerint egy adott büntetőpolitika vagy „kemény” (megtorló-retributív), vagy „puha” (preventív-rehabilitáló) – kiegészül egy harmadik úttal: az igazságszolgáltatás egyszerre veszi figyelembe egyrészt az elkövető, az áldozat és közösségeik speciális szükségleteit, másrészt hangsúlyozza az elkövető aktív részvételét, felelősségvállalását a szankció meghatározásakor.

A helyreállító szemléletre épülő modellek, különös tekintettel a mediációra

Egyértelmű tehát, hogy a helyreállító szemlélet nem valamely konkrét gyakorlati modell elméleti háttere, hanem egyfajta filozófia, amelynek bizonyos alkotóelemei különböző kombinációkban és eltérő hangsúlyokkal jelenhetnek meg az egyes modellekben, illetve módszerekben és gyakorlatokban. Jelen tanulmány fókuszja csupán arra enged lehetőséget, hogy említés szintjén térjünk ki a resztoratív modellekre, ennek megfelelően fontos kiemelni az *áldozat-elkövető mediációt*, amely Európában a leginkább alkalmazott gyakorlat. Ennek a módszernek a lényegi eleme, hogy egy független harmadik fél (a mediátor) közvetít a felek között, segítve őket a cselekmény körülményeinek, hatásainak végigtárgyalásában és abban, hogy a felek megállapodjanak a jóvátétel formájában, mértékében és menetét illetően. Az áldozat-elkövető mediáció technikájára épít a magyar resztoratív igazságszolgáltatás is. A Magyarországon kialakított rendszerben a megegyezés feltételeiről, tartalmáról a felek döntenek, nem a közvetítő. Ő csak a folyamat irányításáért felel. A mediátor mint semleges harmadik fél a problémamegoldó folyamat keretében segít a feleknek tisztázni a konfliktus természetét és olyan megoldást találni, amely mindkét fél számára kielégítő.

Egy másik népszerű módszer a *konferenciamodell*, amely a mediációnál szélesebb kört von be a döntéshozatalba azáltal, hogy az ülésen nemcsak az áldozat és az elkövető vesz részt, hanem meghívást kapnak az őket támogató családtagok, közösségek tagjai, referenciaszemélyek, hatóság képviselői, segítő szakemberek, valamint az érintett közösség egyéb képviselői is.¹⁰ A helyreállítás folyamatában e további szereplők azért vállalnak részt, mert ezzel hangsúlyozzák, hogy a bűncselekmény mögött meghúzódó konfliktus megoldása nemcsak egyes személyek, hanem az érintett

¹⁰ Johanna Farkas: Managing Domestic Violence with Restorative Approach. *Magyar Rendészet*, 13. (2013), 2. 141–151.

közösség feladata is.¹¹ Ennek során a facilitátor, azaz egy pártatlan, semleges közvetítő irányítja a folyamatot, viszont az ő szerepe a mediátorhoz képest kevésbé hangsúlyos. Mindkét technikánál lehetősége van a feleknek érzelmeik részletes kifejezésére, tehát a megbeszélés – a konkrét megállapodás megkötése mellett – komoly érzelmi dinamikákra is lehetőséget ad (szégyenérzet, megbánás, empátia stb.).¹²

Ugyanakkor különbség, hogy a mediáció során a felek a múltbéli történések, érzések felidézése után a jövőre orientálva keresik a megoldási lehetőségeket, és a megbeszélés az érdekek mentén zajlik. Ezzel szemben a konferenciamodellemben a múltbéli események érzelmi feldolgozása komolyabb hangsúlyt kap. Azonban általános tendencia az európai gyakorlat terén is, hogy a korábban mediációt alkalmazó szolgálatok egyre több konferenciaelemet építenek be gyakorlatukba (például Belgium, Csehország) azzal, hogy több személyt meghívunk a megbeszélésre, és nagyobb szerepet engednek az érzelmeknek. Ennek oka, hogy számos kutatás is igazolta a konferenciamodellel hatékonyságát az elkövetők és áldozatok reintegrációja tekintetében. A szabályozás alapján Magyarországon is lehetőség van további két-két fő megjelenésére a sértett-elkövető közötti megbeszéléseken, így a konferenciamódszer egyes elemei is alkalmazhatók, azonban a békítőkör módszerének bevezetésére is komoly törekvések vannak.¹³

Említést érdemel még a *körmodell*, amely elsősorban az észak-amerikai és kanadai jogrendszer jellemzője, s amelynek legfontosabb eleme az úgynevezett ítélőkör, amely bevonja az igazságszolgáltatás szereplőit is (bíró, ügyvéd, rendőr), és közösen a közösség szereplőivel, az érintettekkel teremtik meg a konszenzust az ítéletről. Illetve számos egyéb közösségi panel is használatban van, ez gyűjtőneve azon módszereknek, amelyek kisebb súlyú bűncselekmények esetén a közösséget képviselő állampolgárokból alakult tanácsok alkalmazásával, a büntetőeljárás folyamatába beépülve teremtik meg a lehetőséget az elkövetőnek a formális, hatósági út elkerülésére.¹⁴

Nemzetközi szemle és magyar tendenciák

Évek óta megfigyelhető, hogy a közvetítői eljárások száma évről évre emelkedik világszinten. Érdekesség azonban, hogy a nyugat-európai országok 8–10%-os emelkedéséhez képest Magyarországon csupán a vádemelések 2%-ában alkalmazzák a mediációt.¹⁵ Ezeknek az eseteknek a négyötödében ügyészi elrendelésre indul meg a közvetítés, s a vagyon elleni bűncselekmények csökkenő és a közlekedési bűncselekmények növekvő aránya figyelhető meg (2. ábra).

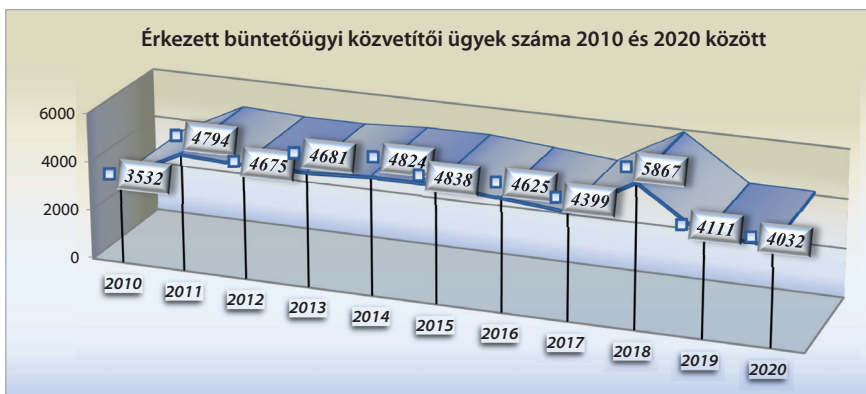
¹¹ Johanna Farkas – Gyula Sófi – Márta Fekete: Psychological Aspects of Restorative Justice. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 2. Special Issue. 23–36.

¹² Farkas Johanna: A mediációnak, mint a resztoratív igazságszolgáltatás egyik formájának pszichológiai vetületei. In Csernyikné Póth Ágnes – Fogarasi Mihály (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2006. 266–279.

¹³ Fellegi (2009): i. m. 82.

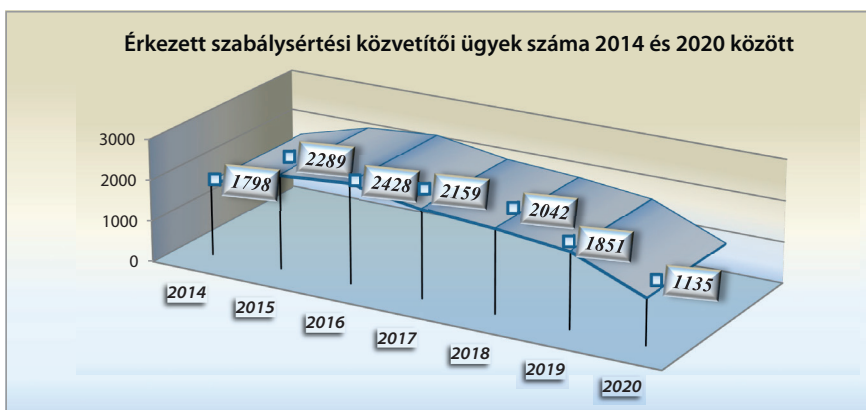
¹⁴ Fellegi (2009): i. m. 83.

¹⁵ Igazságügyi Minisztérium: *Jelentés a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről*. Budapest, 2020.

2. ábra: A Pártfogó Felügyelői Szolgálathoz érkezett büntetőügyi közvetítési ügyek száma 2010 és 2020 között

Forrás: a szerzők szerkesztése Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m. alapján

3. ábra: A Pártfogó Felügyelői Szolgálathoz érkezett szabálysértési közvetítési ügyek száma 2014 és 2020 között

Forrás: a szerzők szerkesztése Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m. alapján

Hasonlóan Magyarországhoz, az egyes európai országok modellválasztása sem mindig egyértelmű vagy letisztult.¹⁶ Sok európai országban alkalmazzák az úgynevezett hibrid rendszert. Barinkai és szerzőtársai részletesen bemutatják, hogy például Nagy-Britanniában a megállapodás számos megoldásra épülhet, a megegyezés eredménye lehet a megbocsátás, az eredeti állapot visszaállítása, vagy éppen egy adott szolgáltatás végzése a sértett vagy a közösség részére. A Nagy-Britanniában

¹⁶ Barinkai Zsuzsanna et al.: *A mediáció*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2003.

alkalmazott modellek két típusba sorolhatók. Az egyikbe tartoznak azok a megoldások, ahol a közvetítésre már a vádemelés előtt adott a lehetőség, az eljárást az ügyész vagy a rendőrség kezdeményezheti. Ezt a megoldást elsősorban a fiatalokú elkövetők esetében alkalmazzák. Ilyen eljárás szerint működik például a Cumbria-projekt, ahol a beismert vallomást tett fiatalokúak esetében elterelés-ként alkalmazzák a mediációt, vagyis a büntetőügy nem kerül a bíróság elé. Hasonlóan Ausztriában a mediációt a fiatalokú elkövetők ügyében is előszeretettel alkalmazzák. (1999 óta kísérleti jelleggel alkalmazzák felnőtt korú elkövetőknél is.) A konfliktusrendezésen alapuló egyezségkötésre elsősorban a bíróságon kívül kerül sor, az ügyész kezdeményezésére, pártfogó közreműködésével. A gyanúsított fiatalokúnak az eljárás során törekednie kell a sértettel való megegyezésre, az okozott kár kiegyenlítésére, mert nem teljesítés esetén a büntetés lehetősége „Damoklész kardjaként” lebeg a feje felett. Svájcban szintén a bírói eljáráson kívül van lehetőség a mediációs eljárás kezdeményezésére, de itt már a végrehajtási szakaszban, utólag van lehetősége a fiatalokú elkövetőnek a sértettel megegyezni.¹⁷

A modellprogram pozitív eredményeket mondhat magáénak Norvégiában is, ahol a mediációs programok elsődleges szerepét abban látták, hogy a mediációs eljárás alkalmazása által a közösség visszakaphassa konfliktusrendező szerepét. A program beindítása Nils Christie *A konfliktus mint tulajdon* című munkáján alapult.¹⁸ A kísérleti program 1981-ben egy Lier nevű, 18 ezer lakosú kis településen indult. Ez azért jelentős, mert egy kis közösségben a társadalmi megítélés szerepe mindig nagyobb, mint egy nagyvárosban.¹⁹ Finnországban az 1980-as évek közepén vezették be a mediációt, eleinte büntető és polgári ügyekben, de ma már főként a büntetőjogi esetekben jellemző. Az alkalmazott jóvátétel ezért többnyire a pénzbeli kártérítés. Az eljárás eredményeként magánvádas ügyekben a büntetőeljárás megszüntetésére kerül sor, a többi ügyben az ügyészség dönt az egyezség alapján a büntetőeljárás soráról.²⁰ Franciaországban 1993 óta van lehetőség mediációs eljárás lefolytatására, a felek az ügyész indítványára kezdhetik meg az egyeztetést. Náluk a megoldás eddig nem eredményezett áttöréseket a büntetőeljárás diverziójában.²¹

Magyarország vonatkozásában nem hagyható szó nélkül az a tény sem, hogy eljárásjogunkban évtizedek óta ismert lehetőség a bűncselekménnyel okozott kárnak a megállapítása, illetőleg a sértett javára történő polgári jogi marasztalás

¹⁷ Barinkai et al. (2003): i. m. 34.

¹⁸ Christie Nils: *Conflicts as Property*. *British Journal of Criminology*, 17. (1977), 1. 1–15.

¹⁹ Barinkai et al. (2003): i. m. (A közösségi mediációs központ olyan ügyekben jár el, ahol már rendőrségi feljelentés történt, többnyire betörések, autóplopás, rongálás esetében. A tetten ért tolvajt tájékoztatják a mediációs eljárás lehetőségéről, majd a sértettet is megkeresik a mediáció igénybevételek lehetőségével. A felvilágosításban mindkét fél esetében kitérnek arra, hogy ha a mediációs eljárás eredménytelen, még a büntetőeljárás lefolytatására sor kerülhet. Amennyiben a felek a mediációs eljárást választják, úgy személyes: elkövető, sértett, közvetítő általi egyeztetésre kerül sor. A „társadalmi bíróságon” kötött egyezség csak a két fél egybehangzó akaratának lehet az eredménye. A végrehajtás biztosítéka a büntetőeljárás lefolytatása.)

²⁰ Czenczer Orsolya: *Külföldi minták – honi tennivalók a fiatalokúak büntetés-végrehajtásában*. *Börtönügyi Szemle*, 28. (2009), 1. 1–10.

²¹ Barinkai et al. (2003): i. m.

büntetőítéletbe foglalása. Sajnálatos azonban, hogy a magyar büntetőbíróságok ezzel a lehetőséggel a statisztikai számok alapján láthatóan nem szívesen élnek, pedig a sértettek vonatkozásában ez rendkívül jelentős idő- és pénzmegtakarítást hozhatna.²²

A büntetőeljárás törvény új intézményként vezette be anno a vádemelés elhalasztását, amelyet a 2018 júliusában megjelent új büntetőeljárás törvényben feltételes ügyészi felfüggesztésként vezetett be a jogalkotó. Ennek célja elsődlegesen az lenne, hogy az eljárást az ügyészség határozatában írtak teljesülése esetén megszüntessék. Ilyen előírás lehet például a sértett kárának megtérítése a pártfogó felügyelet elrendelése mellett. „Magyarországon a közvetítői eljárás polgári jogi ügyekben meghonosodott, az 1992-ben elfogadott új Munka Törvénykönyve is az ügynevezett kollektív munkaügyi viták kapcsán kötelezően írja elő.”²³ A mediációs eljárás lényege Magyarországon is az önkéntesség, nevezetesen, hogy a közvetítőt igénybe vevő felek önkéntesen vegyék az eljárást igénybe, és ha megállapodásra jutnak, azt a mediátor segítségével foglalják szerződésbe, és a szerződést tartásuk is be. Természetesen a közvetítői eljárás nem zárul mindig szerződéssel, azt a közvetítők azonban hangsúlyozzák, hogy ha a felek szóba állnak egymással és igyekeznek közvetítő által irányított párbeszédben a problémát feltárni, már önmagában eredmény.²⁴

A büntetőügyi mediáció Magyarországon tehát több mint 15 éve létező jogintézmény, amely a felek közötti konfliktus megoldásán túl jóvátételt nyújt az elkövető által okozott sérelemért.²⁵ A közvetítői eljárást az ügyészség, illetve a szabálysértési hatóság rendelheti el a felek önkéntes hozzájárulása és a törvényi feltételek megléte esetén. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat munkatársai évente közel 7000 büntető- és szabálysértési ügyben folytatnak le közvetítői megbeszélést, amelyet a felek több mint 90%-a teljesít. Jelen tanulmány terjedelmi korlátaira tekintettel egy rövid áttekintést kívánunk tenni a 2010 és 2020 közötti időszak esetszámainak alakulása kapcsán, kiemelt figyelemmel követve a közvetítői eljárások elrendelésének okát. A jogszabály adta lehetőség okán a szabálysértési mediáció esetszámai 2014-től álltak rendelkezésünkre. 2010-ben a mediációs eljárások 4500 ügyszám körül mozogtak, ehhez képest a következő években az esetszám szignifikáns emelkedésbe kezdett. Az éves ügyek a 2010-es években stabilan a 8000 esetszám körül forogtak, kivéve a 2016-os évet, amikor rekord magas számú mediációs eljárást folytatott le a Szolgálat. A 2016-os kiugró szám a közvetítői eljárás mint alternatív konfliktuskezelési és vitarendezési technika az ügyészségek részéről volt tapasztalható. A szabálysértési és büntetőügyekben zajló közvetítői eljárás módszere ugyanaz, csak az ügyintézési idő különbözik. A szabálysértési

²² Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m.

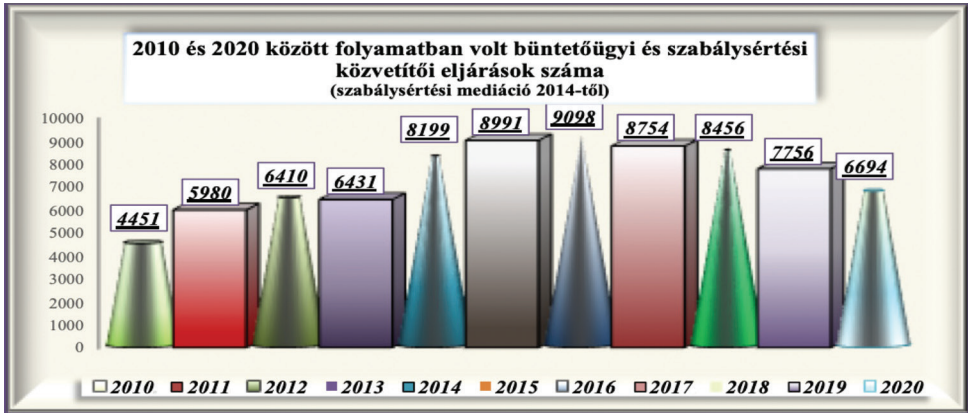
²³ Czenczer (2019): i. m.

²⁴ Iványi Klára (szerk): *A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenység bevezetésének tapasztalatai Magyarországon*. Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottság – Partners Hungary Alapítvány, 2008.

²⁵ Czenczer Orsolya: A büntetés-végrehajtás jogi szabályozása. In Ruzsonyi Péter (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., 2014. 231–251.

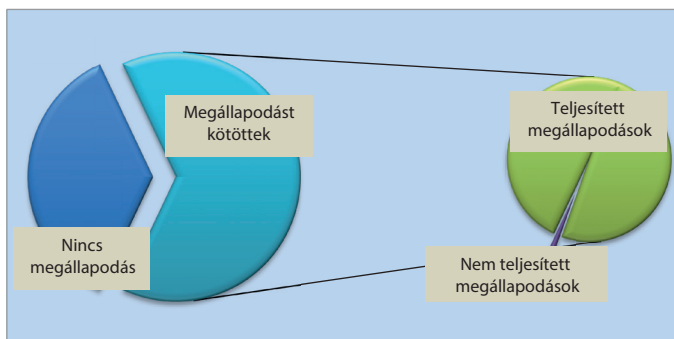
ügyekben 30 nap áll a pártfogó felügyelő és a felek rendelkezésére, hogy megállapodást kössenek, míg büntetőügyekben ez a határidő 6 hónap.

4. ábra: 2010 és 2020 között folyamatban volt büntető- és szabálysértési közvetítői eljárások száma

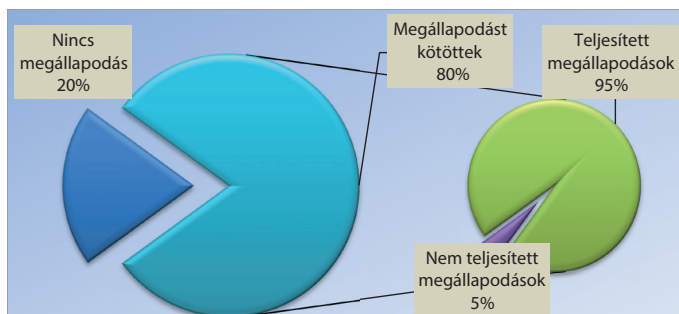
Forrás: a szerzők szerkesztése Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m. alapján

Amint azt a 4. ábra adatai is mutatják, az elrendelő hatóságok hajlandósága növekszik, láthatóan emelkedik a közvetítői eljárások száma. A 2020-ban lefolytatott büntető ügyekben indított közvetítői eljárások 80%-ában kötöttek a felek megállapodást, amelyek közül 95% volt a teljesített megállapodás. Szabálysértési ügyekben indult közvetítői eljárásban a számok kicsit rosszabb tendenciát mutatnak a megállapodások kötése és teljesített megállapodások terén. Esetükben 64%-a kötött megállapodást, ám a megkötött megállapodások 99%-a zárult a megállapodások teljesítésével, ami azt mutatja, hogy a jogintézmény hatékonyan és eredményesen működik (5. ábra).

5. ábra: A 2020-ban szabálysértési közvetítői eljárásban megkötött megállapodások aránya és a megállapodások teljesítésének aránya

Forrás: a szerzők szerkesztése Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m. alapján

6. ábra: A 2020-ban büntetőügyi közvetítői eljárásban megkötött megállapodások aránya és a megállapodások teljesítésének aránya

Forrás: a szerzők szerkesztése Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m. alapján

A mediáció alkalmazásának egy másik, szintén nem elhanyagolható eredménye, hogy a társadalomnak az elkövető felelősségre vonása lényegesen kevesebbe kerül, mint a klasszikus értelemben vett büntetőeljárás lefolytatása, nem beszélve annak esetleges további következményeiről (6. ábra). A mediáció esetén nincsenek per-költségek, ügyvédi munkadíj, nincsen hosszas nyomozati szakasz, nem húzódik el a büntetőeljárás és a bűncselekménnyel okozott kár is jó esetben megtérül. Ennek abból a szempontból is van szerepe, mert a nyomozó hatóságnak nem kell vagyonszerezési eljárás keretében pénzügyi profilt alkotniuk, ha a kár megtérül.²⁶ Azaz nem kell a bűnös úton (bűncselekményből) szerzett vagyont feltérképezni.²⁷ Nem utolsósorban a mediáció sikeressége esetén fel sem merül egy esetleges végrehajtandó szabadságvesztés esélye, ami közvetve, de nem terheli az egyébként is telített magyar büntetés-végrehajtás férőhelyeit. Ugyanakkor fontos a bv. intézetek tehermentesítéséről beszélni, de ez nemcsak a „férőhelyek” számát jelenti, hanem a büntetés-végrehajtással és az aztán következő negatív következményekkel járó minden típusú költséget is. És akkor még az áldozatok oldaláról nem beszéltünk, azaz hogy kaphat lehetőséget a jóvátételre, ha 5 évnél több letöltendő szabadságvesztéssel sújtandó a sértett ellen bűncselekményt elkövető ember?²⁸

Zárógondolatok

„Ha világgal való kapcsolatunkban többé nem beszélünk a testvériség és a szépség nyelvén, akkor az erőforrások uraként, fogyasztójaként vagy pusztá kizsákmányolójaként fogunk viselkedni, és képtelenek leszünk határt szabni közvetlen

²⁶ Nyitrai Endre: A bűncselekményből eredő vagyon visszaszerzése. *Ügyészek Lapja*, 29. (2020), 2–3. 39–53.

²⁷ Nyitrai (2020): i. m.

²⁸ Czenczer Orsolya – Senczi Attila: A reintegrációs őrizet jogi, technikai, biztonsági és társadalmi aspektusai. *Börtönügyi Szemle*, (2020), 2. 7.

érdekeinknek”²⁹ – írja Ferenc pápa *Laudato si’* kezdetű, közös otthonunk gondozásáról szóló enciklikájában. Ferenc pápa a *Laudato si’* – azaz Áldott légy – első önálló enciklikájában mindezzel arra kíván rávilágítani, hogy Földünkön nem pusztán a természeti környezet vesz körül bennünket, hanem az emberi környezet is.³⁰ Beer Miklós nyugalmazott váci püspök szerint egy olyan ember által alkotott környezet, ahol a nagyvárosok mesterséges fénye elvakítja a csillagok fényét, és csak üres égboltot csodálhatunk a flaszterről, ahol nézünk, de nem látunk.³¹ Ennek alapján (is) különösen lényeges és izgalmas kérdés, hogyan használhatjuk konfliktusainkat közösségi kötelek megerősítésére, remélhető-e igazság, ha a sérelem okozására adott válasz célja a sérelmek helyreállítása, valamint, hogy mi zajlik le az áldozatok és elkövetők lelkében, amikor megtorlás helyett a jóvátétel lehetőségét helyezik gondolataik középpontjába, fontos kérdések, ha resztoratív igazságszolgáltatásról gondolkodunk. Nem kérdés azonban, hogy társadalmi, intézményi és jogszabályi reformok szükségesek és elkerülhetetlenek. Az sem kérdés, hogy a resztoratív igazságszolgáltatásban jelentős helyet fog elfoglalni a mediációs technika, hisz már most is jelentős hatása van. Viszont ehhez az is szükséges, hogy az illetékes hatóságok, szervek, érintettek részéről kezdődjön el a szemléletváltás, az érintett felek konfliktusait képesek legyenek egymás között rendezni, hiszen a büntetés és a társadalmi ellenőrzés végrehajtási szerepe a közösség. Remélhetőleg hazánkban is fokozatosan elterjed majd az, hogy a társadalom a társadalmi kirekesztés helyett a befogadást és békés megoldást tartja majd értékesebbnek.

IRODALOMJEGYZÉK

- Barinkai Zsuzsanna – Bárfalvi Judit – Dósa Ágnes – Gulyás Kálmán – Herczog Mária – Horváth Éva – Kutacs Mária – Lovas Zsuzsanna: *A mediáció*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2003.
- Bazemore, Gordon – Lode Walgrave: Restorative Juvenile Justice: In Search of Fundamentals and an Outline for Systemic Reform. In *Restorative Juvenile Justice: Repairing the Harm of Youth Crime*. Monsey (NY), Criminal Justice Press, 1999. 45–74.
- Czenczer Orsolya: Külföldi minták – honi tennivalók a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásában. *Börtönügyi Szemle*, 28. (2009), 1. 1–10.
- Czenczer Orsolya: A büntetés-végrehajtás jogi szabályozása. In Ruzsonyi Péter (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest, Nemzeti Köszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., 2014. 231–251.
- Czenczer Orsolya: Az alapvető jogok biztosának a Nemzeti Megelőző Mechanizmus keretében végzett vizsgálatai egy bv.-s szemével – különös tekintettel a fiatalkorúak szabadságvesztési büntetési intézeteiben végzett vizsgálatokra. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. 135–146. Online: www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6546/16_czenczerorsolya_t%C3%B6rdelt.pdf

²⁹ Ferenc pápa „*Laudato si’*” kezdetű enciklikája közös otthonunk gondozásáról. Pápai megnyilatkozások 51. Budapest, Szent István Társulat, 2015. 11.

³⁰ Kondoros Ferenc – Sereg András (szerk.): *Noé Galambja. Megjavul-e az emberiség a járvány után?* Miskolc, Bíbor Kiadó, 2020.

³¹ Lippai Zsolt Sándor – Kacsvinszki Blanka: A „másképp lesz holnap” ígérete. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 2. 93–104.

- Czenczer Orsolya – Szenczi Attila: A reintegrációs őrizet jogi, technikai, biztonsági és társadalmi aspektusai. *Börtönügyi Szemle*, (2020), 2. 7–30.
- Farkas Johanna: A mediációnak, mint a resztoratív igazságszolgáltatás egyik formájának pszichológiai vetületei. In Csernyikné Póth Ágnes – Fogarasi Mihály (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2006. 266–279.
- Farkas, Johanna: Managing Domestic Violence with Restorative Approach. *Magyar Rendészet*, 13. (2013), 2. 141–151.
- Farkas, Johanna – Gyula Sófi – Márta Fekete: Psychological Aspects of Restorative Justice. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 2. Special Issue. 23–36. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2020.2.2>
- Fellegi Borbála: *Út a megbékéléshez. A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2009.
- Ferenc pápa „Laudato si” kezdetű enciklikája közös otthonunk gondozásáról. Pápai megnyilatkozások 51. Budapest, Szent István Társulat, 2015. Online: https://regi.katolikus.hu/konyvtar/ferenc_papa_laudato_si_enciklika.pdf
- Igazságügyi Minisztérium: *Jelentés a Pártfogó Felügyelői Szolgálat Tevékenységéről 2016–2020*. Budapest, 2020.
- Iványi Klára (szerk.): *A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenység bevezetésének tapasztalatai Magyarországon*. Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Országos Büntelmi Bizottság – Partners Hungary Alapítvány, 2008.
- Kondorosi Ferenc – Sereg András (szerk.): *Noé Galambja. Megjavul-e az emberiség a járvány után?* Miskolc, Bíbor Kiadó, 2020.
- Lippai Zsolt Sándor – Kaczvinszki Blanka: A „másképp lesz holnap” ígérete. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 2. 93–104. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.2.5>
- Marshall, Tony F. – Susan Merry: *Crime and Accountability. Victim-Offender Mediation in Practice*. London, HMSO, 1996.
- McCold, Paul: Paradigm Muddle: The Threat to Restorative Justice Posed by Its Merger with Community Justice. *Contemporary Justice Review*, 7. (2004), 1. 13–35. Online: <https://doi.org/10.1080/1028258042000211987>
- McCold, Paul: A helyreállító igazságszolgáltatás elmélete és gyakorlata. In Herczog Mária (szerk.): *Megebékélés és jóvátétel*. Budapest, Család, Gyermekek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület, 2003. 55–132.
- Nils, Christie: Conflicts as Property. *British Journal of Criminology*, 17. (1977), 1. 1–15. Online: <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a046783>
- Van Ness, Daniel W. – Karen Heetderks Strong: *Restoring Justice*. 2nd Edition. Cincinnati, OH, Anderson Publishing Co., 2002.
- Zehr, Howard: *The Little Book of Restorative Justice*. Intercourse, PA, Good Books, 2002.

ABSTRACT

Thoughts about the Possibilities and Potential of the Restorative Justice System in Hungarian Criminal Justice

Orsolya CZENCZER – Máté HOLLÓSVÖLGYI

There are several groups of professionals involved in restorative justice in Hungary: probation officers, police, lawyers, criminal judges, prosecutors, social workers and teachers. In addition to all this, there are the potential perpetrators and the victims. How it is possible to bring together so many people concerned in an interdisciplinary way for a common goal, how conflicts can

be used to strengthen community ties and whether truth can be hoped as a response to harm, all about this issues along which one can learn about one of the most modern elements of criminal justice: Restorative Justice. The aim of the present study is to examine the system-wide operation of Hungarian mediation procedures through the mediators of the Probation Service. In the framework of the present study, we review the probation tasks related to mediation procedures, their efficiency and reintegration into the entire criminal justice process.

Keywords: mediation, conflict management, restorative approach, probation supervision